

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПЕДАГОГА: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ Й ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Колеснік К.А.

докторка філософії, доцентка кафедри дошкільної освіти

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Сучасний етап суспільного розвитку, з його нестабільністю і непередбачуваністю, інтенсивними реформами всіх сфер виробництва та послуг, вимагає підготовки нової генерації фахівців, спроможних до постійного самовдосконалення і готових до здорової конкуренції на ринку праці.

Надзвичайно чутливою до таких змін виявляється освітня галузь – адже від її стану і якості освітніх послуг залежать долі, особистісний та професійний розвиток сотень тисяч молодих людей, які в майбутньому працюватимуть на відбудову й розвиток нашої країни. Тому особливої гостроти й актуальності набуває сьогодні проблема професійних якостей педагога – ключової фігури освітнього процесу, чия готовність до змін і постійного розвитку та вдосконалення стає запорукою успішної праці й одним з показників хорошого іміджу того закладу освіти, де працює вчитель. Педагоги сьогодні – важливий і основний людський ресурс у закладах освіти різних рівнів і типів, а конкурентоспроможність школи залежить від конкурентоспроможності вчителів.

Систематичне дослідження проблеми конкурентоспроможності вчителя у вітчизняній педагогічній науці почалося порівняно нещодавно. Поняття конкуренції в освіті в сучасному його трактуванні з'являється в науковому дискурсі з початку 2000-х років, актуалізуючись у дослідженнях, пов'язаних із проблематикою функціонування приватних шкіл [3; 6]. Уже в другому десятилітті ХХІ ст. у фокусі наукових досліджень з'являється ідея формування конкурентоздатного педагога як носія високого рівня фахових компетентностей

та особистісних якостей, готового до конкуренції на ринку праці й освітніх послуг, зокрема в умовах низької народжуваності, зменшення кількості здобувачів освіти та розгалуженої системи освітніх установ різних форм власності [7; 8].

Сьогодні в системі професійної підготовки майбутнього вчителя важливо формувати компетентного, мобільного, конкурентоспроможного фахівця, який, згідно з концепцією НУШ, є справжнім агентом змін, спроможним поєднувати у своїй професійній діяльності різні соціальні ролі й фахові функції – тьютора, фасилітатора, коуча [4, с. 16].

Мета нашої статті – визначити змістове наповнення терміна «конкурентоспроможність педагога» та окреслити основні напрями, форми та методи виховання конкурентоспроможного вчителя в системі вищої педагогічної освіти.

Пошук способів формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів вимагає щонайперше чіткого термінологічного визначення поняття «конкурентоспроможність педагога» й окреслення його сутнісних структурних характеристик. Вітчизняні дослідники – А. Бабенко, Т. Бабенко, С. Безбородих, Ю. Завалевський, М. Повідайчик та ін. визначають конкурентоспроможність (конкурентоздатність) педагога як індивідуальну сукупність конкурентних переваг, що виявляються у високому рівні володіння психолого-педагогічними знаннями і навиками викладання, у взірцевих морально-етичних якостях особистості вчителя, що в сукупності робить його затребуваним на ринку освітніх послуг [1-3; 5]. Так, М. Повідайчик трактує конкурентоспроможність педагога як «...показник успішної професійної діяльності, здатність бути більш затребуваним порівняно з іншими через низку особистісно-професійних якостей, які зумовлюють високий рівень фаховості у своїй сфері» [5, с. 329].

Ю. Завалевський, узагальнивши результати опитувань здобувачів освіти, стверджує, що конкурентоспроможним учителем «...є той, хто може бути впевненим у затребуваності своєї праці. Це фахівець із дипломом відповідного рівня кваліфікації, досвідом, який знає, що не залишиться без роботи; такий,

який відповідає сучасним вимогам освіти та суспільства й водночас користується повагою серед учнів та їхніх батьків» [2].

А. Бабенко та Т. Бабенко трактують «конкурентоспроможність як сукупність сформованих особистих та професійних якостей і характеристик, що визначають успішність у професійній та соціальній діяльності» [1, с. 80].

Зарубіжні науковці-дослідники проблеми конкурентоспроможності педагога – Х. Крескова, К. Бауманн, Ї. Чень – визначають конкурентоспроможність учителя «... як здатність учителів прагнути до досконалості в роботі, покращувати якість своєї освіти та продуктивність, а також випереджати інших учителів» [7, с. 79; 8, с. 295]. Це визначення враховує той факт, що освітня конкурентоспроможність оцінюється не на основі прибутку, а на основі якості та продуктивності освіти [9]. З огляду на це для дослідників набуває значущості вивчення структури й специфіки цього феномену як особистісної якості, що може вплинути на комплекс соціальних і професійних компетенцій фахівця й стати запорукою успішної кар'єри [7].

Вітчизняні науковці А. Бабенко, Т. Бабенко у структурі конкурентоспроможності педагога виокремлюють: професійну компетентність, ціннісно-мотиваційний компонент, прояв індивідуальності [1, с.81].

Зарубіжні дослідники проблеми конкурентоспроможності педагогічних працівників відносять до сутнісних характеристик цього особистісно-професійного феномену: організацію курсу та вміння викладати, здатність справляти хороше враження, трансцендентність і лідерські здібності, спеціальний досвід і задоволеність батьків учителями [7].

З огляду на визначення структурних компонентів та соціальних функцій конкурентоспроможності педагога, здійсненого дослідниками, можемо виокремити такі шляхи, форми й методи формування цієї якості в майбутніх учителів у процесі фахової підготовки у педагогічних ЗВО: 1) організація освітнього середовища, яке мотивує здобувачів вищої педагогічної освіти до постійного саморозвитку й самовдосконалення (розробка й упровадження в зміст освітніх програм і навчальних планів практико-орієнтованих спецкурсів і

вибіркових дисциплін для майбутніх учителів, участь у студентській науковій роботі, розробка студентами індивідуальних творчих і наукових проєктів, участь у грантових програмах і програмах академічної мобільності, залучення студентів до проведення профорієнтаційних заходів); 2) забезпечення наступності в опануванні навчальних дисциплін від теорії до практичного застосування здобутих знань, що дозволить ефективніше використовувати ресурси академічного середовища і баз практики, сприятиме професійній адаптації майбутніх фахівців і входженню їх у світ професійної культури і професійних цінностей, стимулюючи таким чином прагнення до зростання в професії та побудови успішної кар'єри; 3) створення умов для здорової конкуренції між здобувачами освіти в академічному процесі (участь у різноманітних конкурсах і змаганнях, відзначення найбільш активних і успішних студентів матеріальними та нематеріальними заохоченнями, сприяння у працевлаштуванні кращим випускникам ЗВО).

Висновки. Сьогодні конкурентоспроможний учитель є основним ресурсом і рушійною силою розвитку системи освітніх послуг. Такому фахівцеві притаманні високий рівень професійної компетентності, здатність продуктивно взаємодіяти зі всіма суб'єктами освітнього процесу й ефективно здійснювати викладацьку та виховну діяльність, спрямованість на особистісно-професійний саморозвиток, мотивація на досягнення успіху, лідерські якості і прагнення до побудови успішної кар'єри. Формування конкурентоспроможності майбутнього вчителя в системі вищої педагогічної освіти стає можливими завдяки створенню відповідного освітнього середовища, що стимулює прагнення здобувачів освіти до постійного саморозвитку і самовдосконалення в професії.

Література:

1. Бабенко Т. В., Бабенко А. Л. (2022). Студентоцентризований підхід до організації освітнього процесу як умова розвитку конкурентоспроможності

майбутнього вчителя. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2022. № 207. С. 79-83.

2. Завалевський Ю. І. Особливості конкурентоспроможності сучасного вчителя. *Народна освіта. Електронне наукове фахове видання*, 2015. №3 (27). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3695

3. Кобець А. С. Чинники формування конкурентного середовища в освіті. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2011. № 9. URL.: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=323>.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>.

5. Повідайчик М. М. Педагогічні умови формування конкурентоспроможності майбутніх учителів математики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2021. Випуск 1 (48). С. 329-331.

6. Сенчук О. Створення нових можливостей підвищення якості освіти через сприяння розвитку приватних шкіл та особливості управління ними. *Освітологічний дискурс*, 2010. № 2. С. 165–175.

7. Chen Y.G. The Relationship between Competitive strategies of kindergartens with different characteristics and parent satisfaction. *The Journal of Global Business Management*, 2015. № 11(2), P. 76–87.

8. Krskova H., Baumann C. School discipline, investment, competitiveness and mediating educational performance. *The International Journal of Educational Management*, 2017. № 31(3), P. 293–319.

9. Wu C.S. Theories and Strategies for Improving Schools' Competitiveness. *Taiwan Education Review*, 2002. № 613, P. 2–10.